

Política, democràcia i pandèmia. Una recepció crítica de *Sopa de Wuhan*

Gabriel Andrés¹, Ferran G. Vela² i Max Mazoteras³

Resum. El present article té per objecte dur a terme una recepció crítica dels textos recollits a l'edició de *Sopa de Wuhan*. Aquesta lectura es basa en la següent observació: els autors, en tant que es pregunten per l'estatus de la política a propòsit de la pandèmia ocasionada per la covid-19, confonen política amb democràcia, i aquest equívoc travessa el debat del qual aquests autors en són partícips.

Paraules clau: COVID-19, democràcia, Sopa de Wuhan, política.

INTRODUCCIÓ

Arran de la pandèmia provocada per la covid-19, són molts els que s'han precipitat a publicar una abundant quantitat d'articles i llibres, l'espectre dels quals va des de treballs de tipus més periodístic fins elucubracions més teòriques, passant per treballs econòmics, sobre biologia, etcètera. És sobre aquests escrits de caràcter més teòric sobre els que pararem la nostra atenció, ja que són aquests els que han acabat per configurar el debat de què molts autors avui consagrats han estat partícips. D'aquesta manera, l'objecte del present article és el de dur a terme una recepció crítica sobre un conjunt de textos

¹ gabriel.andres.molero@protonmail.com

² ferranglez@gmail.com

³ mazoterasmax@gmail.com

particularment significatiu a l'hora d'entendre aquest intercanvi d'escrius: ens referim a la compilació *Sopa de Wuhan*, publicació en la qual ens hem centrat per ser aquesta la més difosa dins l'àmbit de la llengua hispana.⁴

S'ha discutit molt en les pàgines d'aquesta de si la revolució ara és o no més possible que mai, si s'han posat al descobert les debilitats d'un sistema en crisi o si, contràriament, aquest s'ha enfortit; de si, en suma, el virus és o no una ocasió per pensar realment d'una altra manera. Així, tots aquests escrits, sota formes i punts de partida molt distints, s'interroguen per l'estatus de la política en relació amb la pandèmia –una qüestió, sens dubte, rellevant pel lector contemporani–. I aquesta pregunta, que és més o menys explícita en funció del text en què ens fixem, la trobem sempre articulada sobre dos pols: o bé la política ha estat suprimida durant la pandèmia, o bé la política té després de la pandèmia una oportunitat de florir de nou. Sigui, en el primer cas, perquè la retòrica d'una necessitat tècnica s'ha imposat sobre qualsevol perspectiva política,⁵ sigui, en el segon, perquè la situació de vulnerabilitat davant de la qual ens ha situat el virus ha despertat en nosaltres els sentiments d'igualtat i solidaritat, així com un renovat interès pels mecanismes de participació ciutadana dins l'esfera política.

De manera més o menys insospitada, la lectura d'aquests textos ens ha fet identificar un pressupòsit que es troba operatiu en pràcticament tots ells, a saber, l'equiparació de política i democràcia. Això és així donat que la tecnocràcia, en el primer cas al qual hem al·ludit –el de la supressió de la política–, i per posar un exemple, segueix sent una forma política entre d'altres. En el cas del segon, ho veiem encara més clar quan ens referim a una recuperació de nocions bàsiques que pertanyen a la definició ostensiva de democràcia liberal com un auge de la política en general. L'esmentat pressupòsit és problemàtic i, en la mesura en què travessa amb la seva equivocitat els textos aquí presentats, el debat de què participen és també equívoc. El lector detectarà, segurament,

⁴ Bona part d'aquesta difusió es deu a l'aldarull que causà el títol de la compilació, de què diversos col·lectius i personalitats n'assenyalaren el desencert (Soto Van der Plas, 2020). Resulta pertinent assenyalar com la majoria d'aquests autors formen part d'aquesta compilació han mostrat la seva disconformitat amb la mateixa.

⁵ Naturalment, aquesta oposició entre política i tècnica és problemàtica. Tot i així, l'opinió pública és capaç de separar de forma intuïtiva, per exemple, democràcia i tecnocràcia. Sense afirmar la necessitat d'aquesta oposició entre tècnica i política –ni d'aquesta noció de política–, és cert que l'àmbit científicotècnic sol entendre's com a aquell en què no hi cap discussió. És en aquest sentit intuïtiu, doncs, en què nosaltres operem amb aquesta separació, en la mesura en què aquesta oposició sol ser la imperant en el gruix de l'opinió pública (que és l'espai en què es mouen els textos que estudiarem); és per aquest motiu pel qual mantenim aquestes idees operatives al l'hora de presentar els diferents autors, sense que això impliqui *per se* un compromís personal dels autors amb aquest horitzó de comprensió.

una notable manca de formalitat en la majoria d'aquests escrits, en general ràpids i superficials. Ens trobem així en la paradoxa d'adonar-nos que els qui acostumen a denunciar la immediatesa i l'acceleració dels models de producció i de la vida del model neoliberal participen deliberadament d'aquestes mateixes dinàmiques. Hom podria provar d'excusar aquesta laxitud per ser pretesament pròpia dels textos divulgatius o provocadors. Ara bé, considerem que reduir el nivell de qualitat d'un text només perquè està dirigit a un gran públic no és sinó menystenir aquest públic.⁶

Si bé és convenient assenyalar aquestes mancances, deixem en mans del lector la seva oportuna valoració. Nosaltres, de moment, procedirem a llegir aquests textos tenint en compte aquests punts: la pregunta per l'estatus de la política i la problemàtica equiparació d'aquesta amb la democràcia. Dit de forma més esquemàtica, procedirem a llegir els articles sota aquesta tesi, que consta de tres parts:

- A. Els autors es pregunten per l'estatus de la política en la pandèmia.
- B. Els autors intercanvien política per democràcia. Política = Democràcia.
- C. Els autors es pregunten per l'estatus de la democràcia en la pandèmia.

És cert que no es parla explícitament de democràcia, però és molt il·lustratiu el fet que tots els autors es pregunten per la fi de la política apel·lant als símptomes de la decadència de la democràcia liberal. D'arribar la nostra tasca a bon port, potser seria pertinent, potser, reflexionar sobre el clima intel·lectual de la nostra contemporaneïtat, així com la problemàtica impossibilitat del nostre temps d'explorar escenaris socials i polítics alternatius a aquell propi del nostre present més immediat.

*

En el seu article titulat *Crònica de la psicodèflación*, Franco “Bifo” Berardi considera que el coronavirus és una veritable amenaça al sistema capitalista. Això és així perquè el virus comporta una lògica exògena a la desenfrenada producció i acumulació de capital. Per què? Perquè el virus ens obliga a *abaixar el ritme* (Berardi, 2020, p. 43), un ritme, en qualsevol cas, d'ordre econòmic, perquè si alguna cosa hi ha que ha posat de manifest la pandèmia, segons l'autor, és que la política està agonitzant. Se'ns diu que els

⁶ En aquest mateix sentit –si bé d'una forma sensiblement més contundent– s'expressa Ernesto Castro (2020). La qualitat qüestionable del pensament sobre la pandèmia no es limita, però, als textos continguts en *Sopa de Wuhan: vid. e.g. Galiana Steinbrüggen, 2020*.

polítics poc o res poden fer envers la pandèmia, essent substituïts per metges, investigadors i, en última instància, per entitats que no són ni tan sols humanes, com ara xarxes informàtiques.⁷ «La política es cada vez más el lugar del no poder» (Berardi, 2020, p. 45). Això és el que vol dir Bifo: el polític poc pot fer enfront el tècnic. És curiós veure com un autor com Berardi, a qui podem associar a moviments antiautoritaris com el del Maig del 68, es lamenti de la manca de capacitat d'acció per part de la nostra classe política.

En qualsevol cas, heus aquí un virus amb un potencial revolucionari,⁸ en tant que trenca aquella lògica a què al·ludíem: «el virus es la condición de un salto mental que ninguna prédica política habría podido producir. La igualdad ha vuelto al centro de la escena. Imaginémosla como el punto de partida para el tiempo que vendrá» (Berardi, 2020, p. 54). Aquí trobem un altre símptoma de la suposada decadència de la política: cap partit o ideologia ha arrossegat a les masses cap a la desacceleració de la manera en què ho ha fet el virus. Els discurs polític falla, però no el virus. I finalment, què és exactament allò que el coronavirus torna a posar en escena? Una certa igualtat, una renovada solidaritat que s'oposa als models tecno-distòpics que habiten la mitologia política d'Occident (Berardi, 2020, p. 54). S'al·ludeix a instàncies que suposadament renovaran aquest interès, aquesta vocació política, que revocaran el fet que *la política és cada vegada més el lloc del no poder*. Però aquestes entitats no són ni més ni menys que termes destil·lats a partir d'una Il·lustració que sona llunyana, res radicalment diferent a una noció força elemental de republicanisme o democràcia tal com la coneixem.⁹ La *revolució* passa a esdevenir una espècie de nostàlgia keynesiana.

De quelcom molt similar peca l'escrit de Slavoj Žižek, que veu en el coronavirus l'oportunitat de repensar el comunisme mentre que aquest, de manera simultània, és l'únic bot salvavides del liberalisme més clàssic (Žižek, 2020, p. 28). El coronavirus és, segons diu el títol del seu article, *un golpe al capitalismo a lo Kill Bill*. Una vegada més, per motius molt similars als que addueix Berardi, entre d'altres, a saber, que el coronavirus

⁷ Aquí ens podríem remetre a l'escrit de Han, que descriu com el maneig de les metadades ha permès controlar la pandèmia a l'Àsia.

⁸ La revolució, es diu, «ya no era pensable, porque la subjetividad está confusa, deprimida, convulsiva, y el cerebro político no tiene ya ningún control sobre la realidad. Y he aquí entonces una revolución sin subjetividad, puramente implosiva, una revuelta de la pasividad, de la resignación. Resignémonos. De repente, esta parece una consigna ultrasubversiva» (Berardi, 2020, p. 42).

⁹ Certament, no vinculem *a priori* la Il·lustració amb la democràcia, si bé és cert que aquesta darrera és un element central per a establir una genealogia dels nostres sistemes polítics contemporanis.

ha tornat a posar en el centre la igualtat i la solidaritat, el virus, en suma, ens ha despertat de la il·lusió en què vivíem: ens adonem de què produïem massa, ens movíem massa (Žižek, 2020, p. 27-28). El nostre individualisme era, al final, el que ens estava condemnant a un procés que es divideix entre una autoaniquilació anunciada i la imposició d'un estrany estat en què s'accentuen totes les característiques indesitjables del nostre present.

El que és problemàtic d'això és que aquesta revolució¹⁰ sembla remetre, com hem dit, a processos i pràctiques molt assentades. La vigorització de la política no va ser mai un projecte tan poc ambiciós. La revolució ja no és canviar, sinó preservar. Una preservació sens dubte problemàtica, ja que es procura preservar un ordre a què se li atribueixen, al mateix temps, tots els mals de la nostra contemporaneïtat, per tal de no caure en un altre encara més atroç. En paraules de Žižek, prou eloqüents per si soles: «nuestros valores liberales están bajo amenaza» (Žižek, 2020, p. 28). Això és, segons sembla, el que el ara el comunisme ha de posar sota salvaguarda.

També Markus Gabriel es mostra a favor d'una nova Il·lustració que ens porti de nou a l'agora. En el seu article *El virus, el sistema letal y algunas pistas para después de la pandemia* adverteix que el coronavirus posa de manifest certes debilitats ideològiques del nostre segle i, principalment, el fet que tot progrés, per ser mer progrés tècnic, ja sigui considerat veritable progrés, sense parar atenció a la seva dimensió moral (Gabriel, 2020, p. 131). En aquesta línia afirma que «el propio siglo XXI es una pandemia, el resultado de la globalización» (Gabriel, 2020, p. 132). Sigui com sigui, Gabriel adverteix també aquest anquilosament de la política: aquesta ja sentia la pressió de la dimensió tècnica molt abans què irrompés el coronavirus, si bé és cert que Gabriel reconeix certs moviments polítics rere problemes aparentment tècnics; per exemple, moltes persones de llocs empobrits moren no per una falta de coneixement científic, no per falta de solucions tècniques als seus problemes, sinó per una falta de mitjans, per coses tan bàsiques com ara no disposar d'accés a aigua potable –degut a una mala distribució dels recursos tècnics *de fet existents*, a una mala *política*–. No obstant això, aquesta pèrdua de la política –una vegada més, en sentit democràtic– s'adverteix en la pèrdua de l'estatus de la ciutadania, quan se'ns diu que «tenemos que reconocer que la cadena infecciosa del capitalismo

¹⁰ “Revolució” entesa com a ruptura radical amb un ordre establert donat, i no com a recuperació d'un ordre anterior.

global destruye nuestra naturaleza y atonta a los ciudadanos de los Estados nacionales para que nos convirtamos en turistas profesionales y en consumidores de bienes cuya producción causará a la larga más muertes que todos los virus juntos» (Gabriel, 2020, p. 134).

És aquí en què una nova Il·lustració que reconfiguri l'esfera pública, que faci del consumidor un *cives*, un ciutadà que no deixa d'evocar, atenent a les paraules de Gabriel, un cert virtuosisme cívic.

Byung-Chul Han s'expressa en un to molt més discret respecte la necessitat de revolucions i noves il·lustracions. Per a ell, el coronavirus no és «un cop al capitalisme a l'estil Kill Bill». ¹¹ El virus no ens ha fet més solidaris, ni més altruistes; ans al contrari, ens ha aïllat i ens ha fet porucs els uns dels altres (Han, 2020, p. 110). No ha despertat en la població un nou interès pels assumptes polítics. La pròpia política veu com els seus fonaments són sacsejats: el coronavirus ha afectat, fins i tot, a un dels nervis de la política moderna, la noció de sobirania. Aquesta ja no es defineix a partir d'un territori; la sobirania no és en el poble, exercint inqüestionablement i sense cap interferència en la pràctica del seu poder polític, sinó que ara es defineix, senzillament, basant-se en el monopoli de les metadades (Han, 2020, p. 102).

Per què Orient ha triomfat allà on Occident, ¹² pel que fa a la gestió de la pandèmia, ha fracassat? Resumint l'enumeració de diferències culturals que Han ens regala, podem dir que aquest triomf és degut al fet que a Orient no hi ha àgora, sinó una predilecció per l'obediència servil a l'Estat (Han, 2020, p. 99-102). De tot això, Han en conclou que, si no es dona un canvi radical en la nostra mentalitat –l'Occidental–, correm el risc de caure presoners de l'Estat policial xinès, que ofereix uns beneficis que, en temps de crisi, resulten interessants. Heus aquí la clau de l'èxit d'Àsia: el control de la pandèmia mitjançant el Big Data, sistemes avançats de vigilància, amb càmeres de seguretat d'alta precisió i coses semblants. L'exemple extrem d'això seria el sistema de crèdit social que

¹¹ En aquest sentit, se'ns diu que «tras la pandemia, el capitalismo continuará aún con más pujanza. [...] El virus no vencerá al capitalismo. La revolución viral no llegará a producirse. Ningún virus es capaz de hacer la revolución» (Han, 2020, p. 110).

¹² Raúl Zibecchi (2020, p. 115-117) també opera amb la distinció entre models orientals i models occidentals de gestió de la pandèmia. Cal fer notar que a l'article, Han parla d'Europa, i no d'Occident en general; de totes maneres, aquestes consideracions es poden extrapolar fàcilment a d'altres punts del globus. Si Han parla només d'Europa és perquè Amèrica, en el moment en què va escriure el seu text, encara no patia les conseqüències del virus.

el govern xinès ha implementat recentment, i que premia els bons ciutadans i castiga els dolents o els dissidents.

Si bé és cert que l'àgora a Orient brilla per la seva absència, segons Han Occident tampoc estaria en el seu millor moment. Si a Orient no existeix, a Occident està del tot arruïnada. I a què és degut, això? A una apatia cap a la realitat provocada per un subjecte estabornit per les *fake news* i ofegat en l'excés i l'opulència imperants després de la Guerra Freda (Han, 2020, p. 105, 107-109). Si els ciutadans, per a Gabriel, s'havien convertit en consumidors professionals, els individus apàtics de què parla Han son incapaços de fer-se càrrec de la seva pròpia realitat. I d'aquesta manera, amb tot el que hem vist, la dualitat àgora/Estat distòpic torna a aparèixer en el text de Han.

Les reflexions de Santiago López Petit són especialment interessants pel que fa a la nostra lectura. El seu article, titulat *El coronavirus como declaración de guerra*, parla d'una cancel·lació del pensament crític, fruit de la «naturalització» de la mort, de la consideració de la mateixa com a quelcom necessari donades les circumstàncies sanitàries de la pandèmia (López Petit, 2020, p. 56), i de l'oblit –podríem afegir– que les morts i la seva distribució –la seva distribució en tots els àmbits: geogràfic (tant a nivell nacional com internacional) i racial, de gènere i de nivell de renda, per dir-ne alguns¹³, lluny de ser una conseqüència necessària atesa la naturalesa del virus, són degudes a l'existència d'un sistema social i econòmic donat (López Petit, 2020, p. 56-7) i a l'adopció d'unes mesures determinades per part d'un seguit d'autoritats. Poc a veure té, llavors, amb res de necessari o natural: política. És la política el que hem de ser capaços de veure rere l'esdevenir i l'impacte de la pandèmia, sota l'aparença de cosa natural que adopta (López Petit, 2020, p. 57).

Tanmateix, López Petit fa referència a la «despolitització» (López Petit, 2020, p. 57) que la pandèmia ha portat –fruit, hem d'entendre, de la cancel·lació del pensament crític i de la subsegüent impossibilitat de veure la política rere allò que passa per ser natural, com dèiem–. Aleshores, però, com es pot parlar de despolitització, si un esdeveniment eminentment polític com és la pandèmia s'imposa en tots els àmbits de la

¹³ Per exemple, David Harvey, a *Política anticapitalista en tiempos de coronavirus* (2020, p. 92 i s.), atén a les determinacions de classe, gènere i raça en el si d'una economia i d'un país donat, mentre que Maria Galindo, a *Desobediencia, por tu culpa voy a sobrevivir* (2020, p. 124), analitza, en clau decolonial, aquestes mateixes distincions d'un país a l'altre, posant èmfasi en les diferències existents entre països del centre i països de la perifèria respecte d'aquestes determinacions.

nostra vida? Estem despolititzats, o bé hiperpolititzats? Aquesta contradicció és resol fàcilment a la llum de la nostra tesi: de nou, s'està establint una identitat entre política i democràcia. Només així es pot afirmar que d'ençà la pandèmia «el Gobierno se reestataliza y la decisión política regresa a un primer plano» (López Petit, 2020, p. 58) i que, ahora, s'ha donat un procés de despolitització. Una cosa és que el seguit de decisions administratives respecte de la pandèmia no involucrin aquells que en resultaran afectats –en resum, que certs mecanismes de la democràcia liberal es vegin afectats–, i l'altra és que aquestes decisions no siguin elles mateixes polítiques –i que, per tant, la política hagi estat suspesa–. El que de ben segur no son, això sí, és *democràtiques*.

En l'article de Paul B. Preciado aquesta confusió entre política i democràcia pren un matís especial: la hipòtesi central de l'article diu: «dime cómo tu comunidad construye su soberanía y te diré qué forma tomarán tus epidemias y cómo las afrontarás» (Preciado, 2020, p. 167). En el text, l'epidèmia no és sinó una materialització, un desvelament, d'allò que, si a cas, era menys evident en un context pre-pandèmic; les opressions i les obsessions polítiques d'un període determinat, en dues paraules: les tècniques biopolítiques. En aquest sentit, el *dèmos* es mostra especialment asfixiat, i l'expressió de l'individu queda arraconada en una dada, una veu muda, que retrotreu les fronteres de la política amb les del seu cos. Cal notar, a més, que sovint els mecanismes de control de la biopolítica s'identifiquen amb els del progrés tècnic i científic, cosa que fa difícil identificar un “més enllà” que pugui derivar en una possibilitat emancipadora efectiva. Certament, hi ha una suspensió de l'acció individual que, en conseqüència, paralitza els mecanismes de comunitat i solidaritat, és a dir, de la política. Però la *política*, en aquest present que vivim, sembla que es doni tan sols en una sola direcció, la d'un agent fantasmagòric que s'expressa en les obsessions i les gestions de la biopolítica i la necropolítica, duta a terme per mecanismes estatals. Queda espai, doncs, per l'esperança? Per la vertadera política? Aquesta *vertadera* política, que s'oposa a la *biopolítica*, s'esmuny entre el que representa el canvi de la pandèmia, un trencament que enceta un nou paradigma i a la manera d'un camí que es bifurca: està a les nostres mans escollir una cosa o una altra, destruir allò que se'ns presenta com a «necessari» (Preciado, 2020, p. 178).

En la mesura que, com dèiem, biopolítica i progrés social i tècnic es difuminen, Preciado ens insta a apagar els mòbils i a abandonar l'ús d'Internet (Preciado, 2020, p. 185). Tanmateix, la proposta “nova” de Preciado no sembla sinó la novetat de la recuperació fútil d'un passat que es mostra com més bo i millor, però només perquè és

passat i en la mesura que no és. Una tendència que en realitat podem resseguir en gairebé tots els autors de la recopilació. La negació d'un present esgotat, asfixiant, no sembla sinó exigir la recuperació d'una societat menys tecnificada –no fa falta que ens anem gaire enrere, als anys 60 o 70 del segle passat– que se situa en realitat com una *possibilitat impossible*. És a dir, costa imaginar que la política pugui consistir en retornar a la societat dels nostres pares. Si bé el text segurament encerta en el diagnòstic de la societat actual, la seva revitalització de la política (del que aquí identifiquem certament com a *democràcia*) no és sinó una retòrica, en aquest cas, poc ambiciosa, perquè diu menys del que vol o perquè el que diu és menys radical del que vol combatre. I si dèiem que la confusió entre política i democràcia pren un matís especial és precisament per totes aquestes consideracions. L'*alternativa* pren un caràcter especialment ambigu, recull si a cas uns ideals rebregats, que diuen, sovint, menys del que diu la paraula “democràcia”.

En uns termes –salvant les distàncies– prou semblants als de Preciado, Giorgio Agamben considera que amb l'adveniment de la pandèmia s'instauren definitivament tot un seguit de pràctiques –l'extensió de la mediació digital a tots els dominis de la vida, fonamentalment– que restringeixen enormement les possibilitats d'acció política o cultural (Agamben, 2020b, p. 33) i estenen les possibilitats del control estatal fins a límits abans insospitats. Evidentment, doncs, Agamben entén que allò a què s'estan dedicant els Estats és a retallar les possibilitats de la política –i no pas a fer-ne– confontent-se, de nou, democràcia i política.

D'altra banda, en l'article de Judith Butler la confusió entre política i democràcia és segurament deliberada. No és que Butler vulgui enganyar el lector, sinó que més aviat se situa dins els esquemes i categories de la política més immediata. “Política” s'entén en un sentit molt concret, en la mesura que parla del cas dels EE.UU. i de les possibilitats que el propi sistema reclou. D'aquesta manera, la covid-19 representa la possibilitat d'una recuperació de la consciència política, a la manera de Preciado o Žižek; de fer reflorir un «imaginar socialista» (Butler, 2020, p. 65), potser encara més pansit a EE.UU. que a Europa. Podríem dir que Butler no pretén, ni tan sols d'una manera tímida (com sí fa Žižek, per exemple), plantejar un veritable canvi o destrucció del sistema en què habitem; una espècie “d'ideals socialistes”, que examinats més de prop, resulten tenir poc de socialistes, i encara menys d'ideals. Tant és així que Butler parla del «enfoque socialista de Sanders» (Butler, 2020, p. 63) i, tot i que manté una certa distància, l'article no deixa

d'amagar, en realitat, uns plantejaments propis de la democràcia liberal, del capitalisme fora la galeria, més ingenu que mai.¹⁴

Més fatal es mostra Alain Badiou, ja que per a ell la pandèmia no expressa cap novetat en l'esfera de la política. És a dir, les conseqüències polítiques de la crisi de la covid-19 són «neutres» (Badiou, 2020, p. 76), en la mesura en què les lògiques capitalistes assimilen perfectament els seus resultats i gestionen les seves excepcions. Com a molt, destapen el xoc entre economia i política, que es fa més evident que mai. Els Estats s'esforcen per mantenir les gestions en l'espai nacional i, alhora, per seguir els designis del Capital, globalitzat. Tot això és un equilibri en el fons contradictori i problemàtic que mostra la deriva de la política actual; deriva que en realitat podríem constatar com la mort efectiva de la política. De manera paradigmàtica, Badiou tendeix a entendre les accions dels Estats com a inevitables –E. Macron seria alguna cosa així com un titella empès per les circumstàncies– (Badiou, 2020, p. 70), i la disciplina com una mesura implementada per necessitat. Semblaria, ben bé, com si el lector pogués entendre que la política en realitat esdevé, a la manera de Bifo –però segurament des d'un punt de vista completament diferent–, el lloc del *no-poder*.

A més, de manera molt similar a Žižek o Gabriel, Badiou és mostra molt partidari de l'establiment d'una *nova* Il·lustració que recuperi els ideals de la Raó (Badiou, 2020, p. 70). L'article reclama la *força política de noves afirmacions* (Badiou, 2020, p. 78) que, de fet, tenen poc de “noves” –salut pública, educació igualitària, etcètera– i que, en definitiva, recorden a les reivindicacions vagues d'una democràcia liberal que, mentre crida per la igualtat, pacta sota la taula amb el Capital. I no estem dient que Badiou participi d'aquesta hipocresia; tanmateix, sense voler-ho, l'*alternativa*, una vegada més, se'ns dibuixa com la retrotracció a quelcom que es reclamava a mitjan del segle passat. Constatem com, tristament, la utopia del present no és sinó la *realitat* del passat.

¹⁴ *Idem*. «La cobertura mèdica es un “derecho humano” por lo que quiere decir que todo ser humano tiene derecho al tipo de atención médica que requiere. Pero, ¿por qué no entenderlo como una obligación social, una que se deriva de vivir en sociedad los unos con los otros?».

CONCLUSIONS

Hem pogut observar fins aquí com els diversos autors presents en aquesta compilació han anat pivotant entre els dos pols que presentàvem a l'inici: o bé assistim a la mort de la política, o bé assistim al seu renaixement. Hem pogut veure, a més, que la condició per llur moviment és aquesta fórmula problemàtica que iguala política a democràcia. Així, assistim amb preocupació a un debat la fertilitat del qual és més aviat qüestionable, ja que parteix d'un supòsit no justificat, i amb la seva equivocitat els arguments són ambigus i difícils d'interpretar a la llum d'una discussió enraonada. Això, en cap cas, és una posada en qüestió de la valia intel·lectual dels autors d'aquests articles. El que sí és objecte d'inquietud és el fet de pensar què succeeix quan els intel·lectuals acudeixen a l'àgora, i què succeeix quan han de dialogar entre si, i no en presència d'un públic normalment ja convençut. Què succeeix? Un intercanvi periodístic, podríem dir, més aviat estèril.

Hem dit que això, en cap cas, pretén anul·lar la validesa intel·lectual dels noms que aquí hem citat. Potser un dels problemes de molts d'aquests autors rau en el fet que, a l'hora de dur a terme una tasca prescriptiva, les seves prescripcions no estan a l'alçada de les seves teories. Jameson, figura citada al seu torn per Žižek, afirmà quelcom que segurament al lector ja li soni a cantarella, a saber, que és més fàcil imaginar la fi del món que la fi del capitalisme, i no obstant això, aquestes audaces empreses socials no són res més que una discreta apologia de l'Estat del benestar i, d'aquesta manera, cauen en allò que assenyalen: esdevenen quelcom semblant a la prova empírica d'aquesta impossibilitat de concebre una alternativa. Es reivindica, així, la política, a la vegada que, en vistes a l'esmentat, tal reivindicació no és més que constatar el seu final, si de cas la impossibilitat d'imaginar més enllà del nostre present més immediat. Constatem així que «el olvido y la ilusión de que la frontera del ser humano [...] es [...] lo palpable, y de que el caldo de cultivo del espíritu no es lo imposible, sino lo terriblemente racional y aburrido: lo posible» (Földényi, 2020, p. 51).

BIBLIOGRAFIA

- Agamben, G. (2020a) “La invención de una epidemia” dins *Sopa de Wuhan*; Editorial ASPO, p. 17-20.
- Agamben, G. (2020b) “Contagio” dins *Sopa de Wuhan*; Editorial ASPO, p. 31-34.
- Badiou, A. (2020) “Sobre la situación epidémica” dins *Sopa de Wuhan*; Editorial ASPO, p. 67-78.
- Berardi, F. “Bifo” (2020). “Crónica de la psicodeflación” dins *Sopa de Wuhan*; Editorial ASPO, p. 35-54.
- Butler, J. (2020) “El capitalismo tiene sus límites” dins *Sopa de Wuhan*; Editorial ASPO, p. 59-66.
- Castro, E. (2020) “La COVID-19 y las arrogancias de la filosofía”. *Revista de Libros* [en línia] <https://www.revistadelibros.com/articulos/la-covid-19-y-las-arrogancias-de-la-filosofia> [consultat el 19/10/2020]
- Földényi, L. *Dostoyevski Lee a Hegel en Siberia y rompe a llorar*; Barcelona: Galaxia Gutenberg, 2006.
- Gabriel, M. (2020) “El virus, el sistema letal y algunas pistas...” dins *Sopa de Wuhan*; Editorial ASPO, p. 129-134.
- Galiana Steinbrüggen, M. (2020) “El virus como filosofía. La filosofía como virus” dins *Audens* (3).
- Galindo, M. (2020) “Desobediencia, por tu culpa voy a sobrevivir” dins *Sopa de Wuhan*; Editorial ASPO, p. 119-128.
- Han, Byung-Chul (2020) “La emergencia viral y el mundo de mañana” dins *Sopa de Wuhan*; Editorial ASPO, p. 97-112.
- Harvey, D. (2020) “Política anticapitalista en tiempos de coronavirus” dins *Sopa de Wuhan*; Editorial ASPO, p. 79-96.
- López Petit, S. (2020). “El coronavirus como declaración de guerra” dins *Sopa de Wuhan*; Editorial ASPO, p. 55-58.
- Preciado, P. B. (2020) “Aprendiendo del virus” dins *Sopa de Wuhan*; Editorial ASPO, p. 163-185.
- Soto van der Plas, C. (2020) “El oportunismo del pensamiento crítico: sobre *Sopa de Wuhan*”. *Tierra Adentro* [en línia]. <https://www.tierraadentro.cultura.gob.mx/el-oportunismo-del-pensamiento-critico-sobre-sopa-de-wuhan/> [Consultat el 19/10/2020]

- Zibechi, R. (2020). “A las puertas de un nuevo orden mundial” dins *Sopa de Wuhan*; Editorial ASPO, p. 113-118.
- Žižek, S. (2020). “El coronavirus es un golpe al capitalismo a lo Kill Bill” dins *Sopa de Wuhan*; Editorial ASPO, p. 21-28.